

πτόμενος τῆς παρακειμένης ἀκτῆς. Ὅπερ δὲ θαυμαστότερον, ὁ ἀεικίνητος (;) οὗτος λίθος δι' οὐδεμιᾶς δυνάμεως μεταβάλλει διεύθυνσιν λικνίσεως, ὡς οἱ ἰδόντες αὐτὸν ὁμολογοῦσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν γαλήνῃ καὶ ἐν τρικυμίᾳ καὶ ὑφ' οἰανδῆποτε πίεσιν, ἐξακολουθεῖ λικνιζόμενος κατὰ κανόνας ὠρισμένους καὶ ἀπαραβάτους.

Τὰς αὐτὰς πληροφορίας παρέχει καὶ ὁ Ἄγγλος φυσιοδίφης D. T. Ansted, ἄλλοι δὲ προσθέτουσιν ὅτι ὁ λίθος λικνίζεται ἐξάκις ἢ ἐπτάκις κατὰ λεπτόν, ἐνῶ Κεφαλλῆν παρατηρητῆς ὁ Δ. Μιλιαρῆσης ἐμέτρησεν ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ 20 πλήρεις κανονικὰς λικνίσεις κατὰ μεσημβρινὴν διεύθυνσιν. Τὰς παρατηρήσεις ταύτας ἀναγράφων ὁ Γερμανὸς καθηγητῆς τῆς φυσικῆς K. W. Wiebel ἐν τῇ περὶ Κεφαλληνίας μονογραφίᾳ του, ἐπάγεται τὸ ἐξῆς: Ἐναμφίβολον ἴσως εἶνε ὅτι ὁ λίθος στηρίζεται ἐπὶ σημείων κειμένων κατὰ διεύθυνσιν κάθετον πρὸς τὴν μεσημβρινὴν γραμμὴν διατελεῖ δ' ἐν ἀσταθεῖ ἰσοροπίᾳ, οὕτως ὥστε μικρὰ τις μεταβολὴ βάρους πρὸς τὸ ἐν ἢ τὸ ἕτερον μέρος προξενεῖ τὴν ἐκ Β. πρὸς Ν. λίκνισιν. Ἡ μεταβολὴ αὕτη τοῦ βάρους ὁφείλεται εἰς τὴν ταλάντωσιν τῆς ἐπιφανείας τῆς πέριξ θαλάσσης, ὑπὸ τῆς ὁποίας βρεχόμενον πλεῖον ἢ ἔλασσον ἕκαστον τμήμα τοῦ λίθου, δέχεται ἄνωσιν ἢ ἵσιν πρὸς τὸ βῆρος τοῦ ἐκτοπιζομένου ὕδατος, κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἀρχιμήδους.

Ἀπέχοντες τῆς συζητήσεως τοιαύτης ἐξηγήσεως, ἥτις ἀποδείκνυται βεβιασμένη καὶ ἀνεπαρκῆς πρὸς κατανόησιν τῆς κανονικῆς λικνίσεως τοῦ λίθου, ὀφείλομεν ἐν τούτοις νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι οὐδεμίαν πίστιν παρέχομεν εἰς τὰς θαυμασίας περὶ τοῦ φαινομένου τούτου διηγήσεις. Οὐδ' ὁ Ansted, οὐδ' ὁ Wiebel, οὐδ' ἄλλος τις φυσιοδίφης, ἐφ' ὅσον τοῦλάχιστον εἶνε ἡμῖν γνωστόν, ἐσπούδασαν ἐπὶ τόπου τὸ φαινόμενον, οὐδεὶς δὲ δύναται νὰ βεβαιώσῃ εὐσυνειδήτως ὅτι ἐγένοντο ἀκριβεῖς καὶ κατὰλληλοι παρατηρήσεις, καὶ ὅτι ἐφηρμόσθη ἐπαρκῆς πίεσις πρὸς μεταβολὴν ἢ παῦσιν τῆς λικνίσεως τοῦ λίθου. Τοῦναντίον ἔχομεν ὑπ' ὄψει τὰς μαρτυρίας ἀναρμοδιῶν ἐπισκεπτῶν, οἵτινες ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τείνουσιν ἐν' ἀποδώσει τὰς λεπτομερείας τοῦ φαινομένου ἀνακριβῶς, ἀναδεικνύντες τοῦτο μέγα τι καὶ θαυμασίον.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΛΑΙΟΥ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ

Ἡ ἐλαία εἶνε τὸ πλεονάζον δένδρον ἐπὶ τῆς νήσου Μυτιλήνης, ἰδίως δ' ὑπὸ ἐλαιῶν εἶνε κατὰφυτα τὰ περὶ τὴν πρωτεύουσαν Μυτιλήνην νότια μέρη μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Μαλέα, τὰ περὶ τὸ ὄρος Λεπέτυμνον βορειοανατολικά, καὶ ἡ χώρα ἢ μεταξὺ τῶν δύο κόλπων τῆς νήσου κειμένη περὶ τὸ ὑψηλότερον ὄρος τὸν Ὀλυμπον.

Ἡ καλλιέργεια τῶν ἐλαιοδένδρων γίνεται κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀτελής ἀροτριουμένου τοῦ ἐδάφους διὰ τοῦ προϊστορικοῦ ἀρότρου τοῦ Ἡσιόδου. Μεταχειρίζονται δὲ ὡς λίπασμα αὐτῶν τὴν κόπρον τῶν ζώων, ἰδίως αἰγῶν καὶ προβάτων ὡς λίαν ὠφέλιμον λίπασμα συνιστᾶται πρὸ πάντων ἡ κόπρος τῶν αἰγῶν τῶν διὰ φύλλων καὶ κλάδων ἐλαίας τρεφομένων. Ἐνταῦθα δινάμεθα νὰ συστήσωμεν ὡς λίαν ὠφέλιμον λίπασμα τὴν πρὸς τὴν ρίζαν τῶν ἐλαιοδένδρων παρὰ ὡσιν ἐλαιοφύλλων καὶ διαφόρων ἄλλων φυτῶν φυομένων περὶ τὰς ἐλαίας, ὡς καὶ φυκῶν τῆς θαλάσσης Λιπασμὸς ἐπίσης ἀριστος θεωροῦνται τὰ λειψάνα τῶν ἐλαιομήλων (κοιν. πυρήνα) καὶ τ' ἀνθρώπινα περιτώματα κατὰ τὴν ἀρχαίαν παρασκευαζόμενα. Ἡ κλάδευσις τῶν ἐλαιῶν γίνεται συνήθως ἐπὶ τῆς νήσου κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ὁ δὲ πολλαπλασιασμὸς αὐτῶν γίνεται δι' ἐμβολιασμῶν τῶν γεγηρακότων ἐλαιοδένδρων, ἰδίως ὅμως τῆς ἀγριελαίας, ἣτις μικρὰ καὶ θαμνώδης οὔσα καλεῖται *κουταῖνι*, ὅταν δ' αὐξήθῃ καὶ ἀρχηται καρποφοροῦσα ὀνομάζεται *ἀργηλιά*. Ὁ συνήθης ἐμβολιασμὸς εἶνε ὁ γινόμενος διὰ φλοιοῦ τῆς ἐκλεχθείσης ἡμέρου ἐλαίας ἔχοντος ὀφθαλμὸν ὑγιᾶ, ὅστις φλοιὸς προσαρμύζεται ἔτι νωπὸς ἐν τῇ σχισμῇ τῇ γενομένῃ ἐπὶ νεαρᾶς ἀγριελαίας. Τὸ *μπόλι* προσδένεται διὰ φλοιοῦ τινὸς καὶ χρίεται διὰ πηλοῦ μετὰ κόπρου. Τὰ ἐμβολιασθέντα ταῦτα δενδρύλλια καλοῦνται *ἐμβολάδες*. Ἡ συλλογὴ τῶν ἐλαιῶν ἀρχεται ἰδίως τὸν μῆνα Ὀκτώβριον, ὅτε συλλέγονται αἱ ὑπὸ τὰ δένδρα πεσοῦσαι ἐλαίαι· μετὰ τὴν συλλογὴν ταύτην ἀρχεται ἡ διὰ *ραβδίσεως* τῶν δένδρων, ἣτις διαρκεῖ ἀναλόγως τῆς εὐφορίας μέχρι τέλους Δεκεμβρίου ἢ καὶ Ἰανουαρίου λήγοντος. Ὡς δὲ συνήθως εἰς τὴν ἐλαίαν συμβαίνει, ἔχομεν ἐπὶ τῆς νήσου προσοδοφόρον συλλογὴν ἀνὰ πᾶν δεῦτερον ἔτος. Τὸ δυστύχημα εἶνε ὅτι πᾶσαι σχεδὸν αἱ ἐλαίαι τῆς νήσου προσεβλήθησαν ὑπὸ τοῦ καταστρεπτικοῦ εἰς τὴν ἐλαίαν ἐντόμου τοῦ *δάκου* (*diacns oleae*). Τὸ ἐντομον τοῦτο ἀποθέτει ἐπὶ ἕκαστον καρποῦ, ὀλίγον μετὰ τὴν ἀνάπτυξίν του, ὠόν, τοῦ ὁποίου ἡ νύμφη τρέφεται ἐκ τῆς σαρκὸς τοῦ καρποῦ, ὃν πολλὰκις ὀλοτελῶς καταστρέφει. Τὸ ἐντομον τοῦτο θὰ ἦτο ἀντικρὺς πανώλη τῶν ἐλαιῶν, ἐὰν δὲν εἶχε θανάσιμον ἐχθρὸν τοῦ σκνίπα τινὰ (*cynips*), ἥτις καταθέτει ἐπὶ τοῦ καρποῦ συγχρόνως μὲ τὸ δάκος τὸ ἰδίον τῆς ὠόν, τοῦ ὁποίου ὅμως ἡ νύμφη σαρκοφάγος οὔσα, τρέφεται ἐκ τῆς νύμφης τοῦ δάκου. Ἐνεκα τῆς ἀσθενείας ταύτης τῶν ἐλαιοδένδρων βλάπτεται κατὰ πολὺ ἡ ποιότης τοῦ λεσβιακοῦ ἐλαίου. Ἡ ἀποτελεσματικὴ κατὰ τοῦ δάκου θεραπεία φαίνεται οὔσα ἢ ἀπαξ ἢ δις γενομένη πρῶτος συλλογῇ τοῦ καρποῦ, διότι ἐπέρχεται τότε ἡ κατὰ μικρὸν καταστροφή τοῦ ἐντόμου. Ὡς ἐν παρόδῳ ἐνταῦθα ἀναφέρω καὶ τὴν μεγάλην καταστροφὴν, ἣν ἐπέστησαν αἱ ἐλαίαι τῆς νήσου κατὰ τὸ

δριμύ ψυχος του χειμῶνος του 1850. "Εκτοτε τοιούτο ψυχος δὲν ἐπλήθην ἐπὶ τῆς νήσου, ἐὰν ἐξαιρέσωμεν καὶ τὸν ὀπωσδήποτε δριμὸν χειμῶνα του 1879, καθ' ὃν καὶ τότε ἐβλάβη μέρος τῶν ἐλαίων.

* *

"Αμ' ὡς συλλεγῶσιν αἱ ἐλαίαι μεταφέρονται σήμερον ἀμέσως εἰς τὰ ἐλαιοτριβεῖα, διότι σχεδὸν πάντες κατενόησαν ὅτι τοῦτο εἶνε συμφερότερον, καθότι ἢ πρότερον ἐν ἀποθήκαις (ἐμπαταῖς) ἀληθῆς συσσωρευσεις τῶν ἐλαίων ἐπέφερε μ' ὅλον τὸ προστιθέμενον ἄλλας ζύμωσιν τῶν καρπῶν καὶ ἐπομένως ὀλιγώτερον καὶ κακῆς ποιότητος ἔλαιον. Ἐν τούτοις αἱ ζυμωθεῖσαι τοιουτοτρόπως ἐλαίαι, *olives marcies* καλούμεναι, διδουσι κατὰ τινὰς ἔλαιον καταλληλότερον εἰς σάπωνας. Ἐὰν ὅμως ἀναγκασθῶμεν ποτὲ νὰ διατηρῶμεν ἐπὶ τινὰ χρόνον τὰς ἐλαίας, ἀνάγκη, πρὸς παραγωγὴν ἐλαίου *καλοῦ*, ν' ἀποθέσωμεν αὐτὰς ἐν λεπτοῖς στρώμασι μετ' ὀλίγου ἄλατος ἐντὸς ἀποθηκῶν εὐαέρων καὶ ξηρῶν. Ὁμοίως κακὸν καὶ εὐκόλως ταγγίζον ἔλαιον δίδουσι καὶ αἱ ἐκ τῆς μεγάλης ὀριμότητος ὑπὸ τὰ δένδρα πεσοῦσαι ἐλαίαι. Αἱ ἐλαίαι καὶ ἄωροι καὶ ὄριμοι χρησιμεύουσιν ἐπὶ τῆς νήσου ὡς τροφή καὶ ἄρτυμα παρασκευαζόμεναι κατὰ τρόπους διαφόρους. Γλυκύτεραι ὅμως τὴν γεῦσιν εἶνε αἱ λεγόμεναι ἐπιτοπίως *διαλεκταί*, ἐκλεκταὶ ἐλαίαι τῆς ἀδραμυττινῆς κυρίως καρπός, ἔχουσαι ὄψιν σταφίδας μαύρης, καὶ αἱ *ρόπαδες* ὅταν ἰδίως νωπαὶ καὶ ἀνάλατοι. Ὁ καρπὸς τῆς λαδοληγῆς ὅταν βραχῆ διὰ τῶν πρώτων φθινοπωρινῶν βροχῶν ἢ διὰ νυκτερινῶν δρόσων καὶ ἀμέσως κατόπιν ἐπικρατήσῃ καιρὸς δροσερός, λαμβάνει σχῆμα ὡσεὶδὲς ἐπίμηκες. Αἱ ἐλαίαι αὗται ἄμ' ὡς ὀριμάσῃσι πίπτουσιν ἐκ τοῦ δένδρου μετὰ τοῦ μίσχου, διὸ καὶ καλοῦνται *ρόπαδες* (ἀλλαχοῦ *χαμάδες*).

Τὸ ἔλαιον ἐξάγεται ἐν Μυτιλήνῃ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ θλίψεως (*Auspressen*) τῶν καρπῶν μετὰ τοῦ σπέρματος καὶ ἐν ἀπλοῖς ἐλαιομύλοις ἰπποκινήτοις, ἀλλ' ἰδίως σήμερον ἐν ἀτμομηχαναῖς. Ἡ ἐκθλιψὶς γίνεται διὰ θερμοῦ ὕδατος, τὸ δὲ παραγόμενον τότε ἔλαιον καλεῖται *κοινόν*, πλουσιώτερον εἰς στεαρίνην ἢ τὸ παρθένον. Καὶ ἐξάγεται μὲν καὶ ἐκλεκτὸν ἔλαιον, οἷον εἶνε τὸ ἀμέσως ἐκ τῆς μυλοπέτρας ἐκχεόμενον ἢ τὸ δι' ἀπλῆς, ἄνευ θερμοῦ ὕδατος, θλίψεως, τὸ καὶ *παρθένον* καλούμενον, ἀλλὰ σπανίως ὡς ἀσύμφορον, ἰδίως δὲ δι' ἰδιωτικὴν χρῆσιν. Τὸ παρθένον ἔλαιον, ἐὰν τὸ ἐξαγάγωσιν ἐξ ἁώρων ἐλαίων, καλεῖται *ἀγουράδα*. Τὸ ἔλαιον ἐκ τῶν ἀλεστηρίων μεταφέρεται πρὸς πώλησιν ἐν ἀποθήκαις, αἰτινες εἶνε *στέργαι* ἢ *πίθοι*, ἐν ταῖς ὁποῖαις διὰ χρόνον τὸ θολὸν κοινὸν ἔλαιον χωρίζεται εἰς τρία μέρη, τὸ ἀνώτερον καλούμενον *λαπάρτε* (*lampante*), χρώματος κιτρίνου καὶ διαφανές, χρησιμεῖον ἰδίως ἐντὸς τοῦ κράτους ὡς τροφή καὶ καύσιμος ὕλη τὸ μεσαῖον καλούμενον *ἀσπρόλαδο* καὶ τὸ

κατώτερον τὸ *μαργόλαδο* ἔχον τὴν ἰδιότητα, ὅταν καθαρισθῇ τῶν ξένων οὐσιῶν, ν' ἀποχωρίσῃ τὸ θέρος *μαργαρίνη* (τὸν ὕν εἰς μεγάλην χρῆσιν τεχνητὸν βούτυρον). Ἀποφεύγουσιν δ' ἐν γένει τὴν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐν ταῖς ἀποθήκαις στάσιν τοῦ ἐλαίου, διότι τότε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὀξειδοῦται καὶ μεταβάλλεται εἰς τὸ λεγόμενον *huile tournant*, ἔλαιον πρασινωπὸν καὶ ταγγῶδες ἰσχυρῆς ὀσμῆς. Τοιοῦτον ἔλαιον, οἷον παρέχει τῷ ἐμπορίῳ ἢ Καλαβρία, δίδει μετὰ διαλύσεως σόδας 20 (1,014 εἰδ.β.) γαλακτωμα, ὅπερ, καλούμενον *oelbeize* χρησιμεῖ εἰς προπαρασκευαστικὸν μέσον (*mor ant*, *Beize*) εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ δι' *ἀλιζαρίνης* λαμπροῦ *τουρκικοῦ ἐρυθροῦ*. Τὸ καθαρὸν διαφανές ἔλαιον ἔχει πάντοτε τιμὴν μεγαλειτέραν καὶ διὰ τοῦτο μεταχειρίζονται σήμερον ἐνιαχοῦ διυλιστικὰς συσκευὰς πρὸς μηχανικὸν καθαρισμόν τῶν ἐλαίων. Ὑπάρχουσι δ' ἔλαια *λεσβιακὰ*, ἅτινα διὰ χρόνον ἐν ταῖς ἀποθήκαις μένοντα χωρίζονται εἰς λαπάντε μέχρι 90 % καὶ πλέον. Τοιαῦτα ἔλαια εἶναι ἰδίως τὰ τῆς κωμοπόλεως Μανδαμάδου, Στύψης καὶ ἄλλων ἐκεῖ πλησίον μερῶν.

* *

Ἐπὶ ὅλης τῆς νήσου κατὰ τὸ ἔτος τῆς εὐφορίας παράγονται περὶ τὰ 50.800.000 ὀκάδας ἐλαίων, αἰτινες δίδουσι ἔλαιον κοινὸν περὶ τὰς 300,000 στατήρας ὑπολογιζομένου ὅτι 1 *μόδιον* (= 500 ὀκδ.) ἐλαίων δίδει ἔλαιον 3 στατήρων κατὰ μέσον ὄρον. Κατὰ τὰ ἔτη ὅμως τῆς ἀφορίας τὸ ἄνω ποσὸν κατέρχεται καὶ μέχρι τοῦ τετάρτου. Πωλεῖται δὲ τὸ ἔλαιον ἐν Μυτιλήνῃ διὰ τοῦ *λαγνήτιου*, ὅπερ εἶνε μέτρον ἐκ χαλκοῦ συνήθως κατασκευαζόμενον καὶ ἰσοδυναμοῦν ἐν Μυτιλήνῃ μὲν πρὸς 6 ὀκάδας 15) δράμια ἕως 6 ὀκ. 180 δρ., ἐν δὲ ταῖς Μυθωναῖς (Αἰθάλι) πρὸς 6 ὀκ. 100 δρ. Τὸ λαγνήτιον διαιρεῖται εἰς πέντε μέρη καὶ τὸ 1/5 αὐτοῦ καλεῖται *μυλολάγνηρον* (εἰς τινὰ χωρία τῆς νήσου *κουμάρι*, *μπαρδάκ*). Ἐτερον ἐν Τουρκίᾳ μέτρον τοῦ ἐλαίου εἶνε τὸ καλούμενον *ἀγιάρι* ἐν Ἀδραμυττίῳ ἰδίως ἐν χρῆσει, ὅπερ ἰσοδυναμεῖ πρὸς 9 ὀκδ. 100 δράμια, καὶ τὸ *μῆστατον* ἐν Κρήτῃ ἰσοδυναμοῦν πρὸς 8 1/2 ὀκάδας· εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ ἐν Σμύρῃ πωλεῖται κυρίως εἰς στατήρας (= 44 ὀκάδ), τιμωμένου τοῦ στατήρος κατὰ μέσον ὄρον πρὸς 40 φράγκα μὲ ὑψίρεσιν ἀναλόγως τῆς ποιότητος. Τὸ λεσβιακὸν ἔλαιον ἐπωλήθη ἐπὶ γαλλογερμανικοῦ πολέμου πρὸς 50 γρόσια (μετζήτιον = 20 γρ.) τὸ λαγνήτιον, ἀλλ' ἔκτοτε τὸ ἔλαιον βεβημηδὸν ἐξέπεσε καὶ σὺν αὐτῷ καὶ ἡ τιμὴ τῶν ἐλαιοκτημάτων. Σήμερον ἡ συνήθως τιμὴ τοῦ κοινοῦ ἐλαίου (σοῦδᾶν *μαδὲ* = ἐκτὸς νεροῦ) εἶναι 1-1 1/2 μετζήτιου ἀργυροῦ. Τὸ καθαρὸν ὅμως λαπάντε τιμᾶται κατὰ 1—3 γρόσια περισσότερον. Ἐκ τῶν 300.000 στατήρων ὅπερ ἡ νῆσος ἐν εὐφορίᾳ παραγεῖ, αἱ 100—120 χιλιάδες στατήρων καταναλίσκονται εἰς τοπικὴν χρῆσιν, ἰδίως εἰς τὴν σαπωνοποιίαν, τὰ δὲ λοιπὰ ἐξάγονται εἰς διαφόρους λιμένας τοῦ Τουρκικοῦ κράτους· εἰς Ἀλεξάνδρειαν, Τερζέστην, Μασσαλίαν, Ἀγγλίαν, ἔνθα αἱ πωλήσεις γίνονται μέσον Σμύρνης διὰ τῶν πρακτόρων τῶν ἀγγλικῶν καταστημάτων, καὶ Ῥωσίαν.

Θεωρούνται δὲ τὰ λεσβιακὰ ἔλαια, ὡς καὶ τὰ τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, ὡς ἔλαια ἐδώδιμα τρίτης ποιότητος ἐκ τῶν καλουμένων *mangeables* καὶ χρησιμεύουσιν ὡς τροφή ἐν τοῖς μαγειρείοις, καθ' ἣν ἐποχὴν δὲν ἐπικρέουσι τὰ γαλλικὰ (Προβιγγίας καὶ ἰδίως τοῦ Aix) τὰ ἰταλικὰ (Τουσκάνας, κατὰ δεύτερον λόγον τῆς Λούκκας), ἰδίως ὅμως εἰς σαπωνοποιίαν, εἰς χρίσιν μηχανῶν καὶ ἐνίοτε εἰς φωτισμὸν καὶ τὰ ὀλίγα ταῦτα καύσιμα λεσβιακὰ ἔλαια ἐξάγονται εἰς Ῥωσίαν. Μεταφέρονται δὲ συνήθως διὰ βαρελιῶν χωρητικότητος 200 χιλιογράμμων. Ἐὰν θέσωμεν κατὰ μέσον ὄρον 25 γρόσια τὸ λαγνίνιον, τότε τὸ εἰσαγόμενον χρηματικὸν ἐπὶ τῆς νήσου ἐκ τοῦ ἐμπορίου τοῦ ἐλαίου ἀνέρχεται κατὰ τὰ ἔτη τῆς εὐφορίας εἰς 31.500.000-35.000.000 γρόσια ἢτοι 7.875.000 — 8.750.000 δραχμάς.

ΜΙΧΑΗΛ Κ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ (Ἐπειτα τὸ τέλος)

ΝΕΩΤΕΡΑΙ ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΛΑΝΗΤΟΥ ΔΙΟΣ.

Οἱ ἀναγνώσται τοῦ Προμηθέως γινώσκουσιν, ὅτι ὁ μέγιστος τῶν πλανητῶν τοῦ ἡμετέρου ἡλιακοῦ συστήματος εἶνε ὁ Ζεὺς, ὃν πολλάκις θαυμάζομεν ἐπὶ τοῦ στερεώματος διὰ τὴν μεγαλοπρεπῆ αὐτοῦ λάμψιν καὶ ἀκτινοβολίαν. Οὗτος ἀπέχων κατὰ μέσον ὄρον ἀπὸ τοῦ ἡλίου περιφορὰν αὐτοῦ 11 ἔτη, 10 μῆνας καὶ 17 ἡμέρας, παρακολουθούμενος ὑπὸ 4 μεγάλων *σειλητῶν* ἢ *δορυφόρων*. Οἱ ἀστρονόμοι δὲ κατώρθωσαν νὰ προσδιορίσωσι καὶ τὸν ὄγκον αὐτοῦ καὶ τὸ βάρος μετὰ μεγίστης ἀκριβείας καὶ εὐρον, ὅτι ὁ μὲν ὄγκος αὐτοῦ εἶνε κατὰ 1279 φορές μεγαλύτερος τοῦ ὄγκου τῆς γῆς, τὸ δὲ βάρος αὐτοῦ κατὰ 309 περίπου φορές μεγαλύτερον τοῦ βάρους τοῦ ἡμετέρου πλανήτου. Εἶνε λοιπὸν ὁ Ζεὺς πλανητικὸν σῶμα πολὺ μεγαλύτερον τῆς γῆς.

Τὸν πελώριον τοῦτον πλανήτην ἀπὸ τοῦ 1859 ἄχρι τοῦ 1887 μετὰ μεγίστης ἐπιμελείας ἐσπούδασεν ὁ Ἄγγλος ἀστρονόμος Γρήν, ὅστις τὰ πορίσματα τῶν μελετῶν του ἐδημοσίευσεν ἐν τοῖς ἀπομνημονεύσασιν τῆς *B. ἀστρονομικῆς ἐταιρείας* (Royal Astronomical Society, τομ. 49), ἐξ ὧν τὰ γενικώτατα εἶνε τὰ ἑξῆς.

Ὁ Ζεὺς περιβάλλεται ὑπὸ ἀτμοσφαιρας, πολλοὺς ἐμπεριέχουσιν ἀτμούς, οἵτινες συμπυκνούμενοι σχηματίζουνσι πλάσματα ὅμοια πρὸς τὰ νέφη τῆς γῆς. Ἀπὸ τῆς 60ῆς μοίρας βορείου καὶ νοτίου πλάτους ἄχρι τῶν πόλων τοῦ πλανήτου οἱ ὕδρατμοὶ οὗτοι σχηματίζουνσιν ἀκινήτους καὶ σχεδὸν ἀμεταβλήτους νεφελώδεις καλύπτρας. Ἡ ὑπαρξὶς τοσαύτης μεγάλης ποσότητος νεφελῶν προϋποθέτει τὴν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ Διὸς ὑπαρξίν ἀπεράντων θαλασσῶν καὶ ὠκεανῶν.

Ἀπὸ τῆς 45ης μοίρας βορείου καὶ νοτίου πλάτους ἄχρι τοῦ ἰσημερινοῦ τοῦ Διὸς λαμβάνουσι χώραν ἀκατάπαυστοι ἀλλοιώσεις καὶ μεταβολαὶ οὐ μόνον ἐν τῇ ἀτμοσφαιρᾷ τοῦ πλανήτου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ στερεοῦ μέρους τῆς ἐπιφανείας τοῦ πυρῆνος αὐτοῦ. Οὐχ

ἦττον ὅμως ἐν τῇ ζώνῃ ταύτῃ ὑπάρχουσι καὶ ἐκτάσεις ἐπὶ τῶν ὁποίων παρατηροῦνται καὶ σχήματα σταθερὰ, ὡς π. χ. ἡ λεγομένη *ἐρυθρὰ κηλὶς* καὶ *διάφοροι ταινίαι*, ἔχουσαι παράλληλον πρὸς τὸν ἰσημερινὸν διεύθυνσιν. Καὶ βέβαιον μὲν εἶνε ὅτι ὁ Ζεὺς φέρει ἐν ἑαυτῷ ἰδίαν θερμότητα μεγάλην, ἐν τούτοις δὲν διατελεῖ ἐν διαπύρῳ καταστάσει, ὡς τινες τῶν ἀστρονόμων πιστεύουσι· τοῦτο ἐπιβεβαιῶσιν ἡ παρατήρησις τοῦ Γρήν, ὅτι τῇ ἐπιδράσει τοῦ ἡλίου ἀλλοιοῦνται τὰ ὅρια τῆς ζώνης ἀπὸ τῆς 45ης μοίρας βορείου καὶ νοτίου πλάτους.

Ἡ ἐπὶ τοῦ Διὸς ὅμως παρατηρουμένη *ἐρυθρὰ κηλὶς* καὶ τὸ *χαλκόχρουν τῶν ταινιῶν* κατὰ πάσαν πιθανότητα πρέπει ν' ἀποδοθῶσιν εἰς ἐσωτερικὰς τοῦ πλανήτου δυνάμεις, δηλ. εἰς τὴν ἠφαιστειότητα αὐτοῦ.

Ἡ συνήθως παρατηρουμένη σύνδεσις φωτεινῶν καὶ σκοτεινῶν ταινιῶν τοῦ πλανήτου ἐξηγεῖται κατὰ τὸν Γρήν, ὅτι αἱ σκοτειναὶ ταινίαι εἶνε ἀνέφελα τμήματα τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀνερχονται ὕδρατμοὶ κατακρημνιζόμενοι πρὸς ψυχρὰς περὶ τοὺς πόλους χώρας.

Ἡ ἐπὶ τοῦ Διὸς ὑπαρξὶς ἀνέμων, ἰδίως κανονικῶν (ἐτήσιων) εἶνε καταφανεστάτη. Τὰ διάφορα χρώματα, ἅτινα δι' ἰσχυρῶν τηλεσκοπίων παρατηροῦνται ἐπὶ τοῦ δίσκου τοῦ Διὸς προέρχονται ἐκ τοῦ ποιοῦ τοῦ στερεοῦ μέρους τοῦ ὑπὸ τῆς ἀτμοσφαιρας ἐγκλειομένου πυρῆνος. Τὸ χαλκόχρουν χρῶμα, ὁμοιάζον πρὸς τὸ χρῶμα, ὅπερ ἔχουσι αἱ ἡπειροὶ τοῦ πλανήτου Ἄρως, ἀνήκει πιθανῶς εἰς τὰ πυκνότερα συστατικὰ τοῦ πυρῆνος, ἐνῶ τὰ τμήματα, ἅτινα ἔχουσι χρῶμα φαῖν βραθὺ ἢ ὑποκύανον, ὑποδεικνύουσι τὴν ὑπαρξίν θαλασσῶν.

ΚΩΜΩΔΙΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΤΡΑΓΩΔΙΑΝ

Ὁ Haeckel ἐλεγχόμενος ὑπὸ τοῦ συντάκτου τοῦ «Λόγου»!

Α'. (*)

Τὰ ἐν τῷ Προμηθεῖ δημοσιευθέντα σοφώτατα καὶ περιώνυμα Μαθήματα τοῦ Haeckel (**) προὐκάλεσαν διπλοῦν ἐν τῇ παρ' ἡμῖν πολιτείᾳ τῶν γραμμάτων ἀγῶνα, πρῶτον μὲν πόλεμον *κακοηθέστατον* καὶ δημοσίαν καὶ κατ' ἰδίαν κατὰ τοῦ μεταφραστοῦ αὐτῶν καὶ τῶν συντακτῶν τοῦ Προμηθέως, δεύτερον δὲ μάχην *μωροτάτην* κατὰ τοῦ διαπρεπεστάτου καθηγητοῦ τῆς Ἰένης καὶ περικλεοῦς φυσιοδίφου τῆς Εὐρώπης, μά-

(*) Βλ. Λόγον τῆς 12. Ἰανουαρίου.

(**) Ἡ δημοσίευσις τῆς μεταφράσεως τῶν διδακτικῶν τῶν τούτων Μαθημάτων θὰ ἐξακολουθήσῃ συμφώνως πρὸς τὴν κοινὴν ἀπαίτησιν. Ἄλλ', ὅπως καὶ προηγουμένως, οὕτω καὶ νῦν παρίσταται ἀνάγκη μικρᾶς τινος διακοπῆς τῆς δημοσιεύσεως ἕνεκα τῆς ἐν τῷ Γραφεῖῳ ἡμῶν συμφορηθείσης πολλῆς ὕλης.